

MAKTABGACHA KATTA YOSHDAGI BOLALARNING NUTQINI RIVOJLANTIRISHDA BADIY ADABIYOTNING O‘RNI

G‘afforova Xurriyat Yangiboyevna

Termiz davlat pedagogika instituti Maktabgacha
ta’lim nazariyasi kafedrasida o‘qituvchisi
xurriyatg‘afforova@gmail.com

Gulboyeva Shoxista

Maktabgacha ta’lim yo‘nalishi
2-kurs talabasi

ANNOTATSIYA

Maqolada maktabgacha katta yoshdagi bolalarning nutqini rivojlantirishda badiiy adabiyotning o‘rni muammosi yechim topgan.

Kalit so‘zlar: maktabgacha katta yosh, bolalarning nutqini rivojlantirish, badiiy adabiyot.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается проблема роли художественной литературы в развитии речи взрослых дошкольников.

Ключевые слова: дошкольный возраст, речевое развитие детей, художественная литература.

ABSTRACT

The article deals with the problem of the role of fiction in the development of speech of adult preschoolers.

Keywords: preschool age, speech development of children, fiction.

Badiiy adabiyot vositasida bolalarga ta’lim-tarbiya berish jarayonini o‘rganib chikish nihoyasida biz ma’naviy-axloqiy fazilatlarni shakllantirishning konseptual psixologik-pedagogik shart-sharoitlarini aniqladik:

I. Badiiy adabiyotning ma’naviy jihatlarini idrok qilish quyidagi tamoyil asosida amalga oshiriladi:

- a) maktabgacha yoshdagi bolalarda ma’naviy tushunchalar hosil qilish;
- b) asarlarning mazmuni haqida fikr yuritish;
- s) asarlardagi hayotiy voqealarni tahlil qilish orqali xulosa chiqarish.

2. Amalga oshirilgan kuzatish va o'tkazilgan tajribalar shuni ko'rsatdiki, bolalarning ma'naviy shakllantirish, eng avvalo, ularning badiiy adabiyotga qiziqishlari, ularni amaliy-estetik jihatdan tahlil qila olishlari orqali amalga oshiriladi hamda mashg'ulotlar davomida ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Hissiy holatlardan foydalanish, intellektual ta'sir o'tkazish va bolalarni ma'naviy shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

3. Bolalarga badiiy asarlarni o'rgatish jarayonini ma'naviy ehtiyojlarni qondirishga yo'naltirish maqsadga muvofiqdir.

4. Bolalarni ma'naviy shakllantirish jarayonining muvaffaqiyatini ta'minlashda guruhda ijodiy muhit, do'stona munosabat o'rnatish lozim.

Yuqorida keltirilgan fikrlardan ayon bo'ladiki, badiiy adabiyot vositasida bolalarni nutqini o'stirish dolzarb pedagogik muammo sifatida o'z yechimini kutmoqda.

Insonning ichki dunyosi, ma'naviy qiyofasi, hulq-atvori, muomalasi, odob-ahloqi, madaniyati uning tili orqali namoyon bo'ladi. Chunki xar qanday kishining madaniyatligi, odobi, bilim darajasi, faxm-farosati, fikrlash doirasining kengligi yoki torligi, katta xayotga tayyor yoki tayyor emasligiuning nutqida o'z aksini topadi. Kimning tili boy bo'lsa, kim so'zlarni adabiy til asosida to'g'ri, aniq, ravon, ifodali va tushinarli talaffuz qilsa, o'z ona tiliga chuqur hurmat va extirom bilan qarasa, u bilimli sanalib, kishilar orasida obro'-e'tibor qozonadi.

Kishi dunyoga mukammal inson bo'lib kelmaydi. U tug'iliboq ertak yoki dostonlardagi qaxramonlardek aqilli, dono, bilimdon bo'lib qolmaydi. Inson tevarak atrofdagi narsa va xodisalarga, odamlar orasida, tabiatning go'zal qo'ynida, xayvonot dunyosi, parranda-yu hashorotlar, turli-tuman voqea-hodisalar qurshovida, ular bilan muloqatda bo'ladi, o'sib ulg'ayadi va kamol topadi. Yaxshilardan ibrat oladi, yomonlardan nafratlanadi. Shuning uchun inson yaxshilik, ezgulik sari intiladi. Bu intilishlarni bola ilk va kichik yoshligidan boshlab o'ziga o'zlashtirishga intiladi. Maktabgacha kichik yoshdagi bolalar ko'ngil ochishni, ermakni xoxlaydilar. Chunki bu narsalar ular hayoti davomida tabiiy vosita bo'lib xizmat qiladi. Maktabgacha kichik yoshdagi bolalar xamma narsani o'yin va so'zlar orqali o'zlashtiradilar. Tarbiyachi bolalar bilan muloqot qilganida ularga o'z ona tillarining har tomonini ya'ni nozik taraflarini ham o'rgatib boradi. Chunki so'z orqali bola hayoti borasida muloqot qiladi, fikrlash doirasi kengayadi va tili ravon, aniq so'zlashga moslashib boardi. Maktabgacha kichik yoshdagi bolalar so'z, ibora va gaplarni qiziqib o'rganadilar hamda osongina eslab qoladilar. Bu yoshdagi bolalarning xotirasi endi shakllanib borayotgan paytda bunday mashg'ulotlar ularning hayotiga yo'l ochib beradi. Kichik yoshdagi bolalarga tarbiyachi so'zlarni o'rgatayotganida o'yinlar orqali murojaat qilish ayni muddoa hisoblanadi. O'yin orqali bola o'zining lug'at boyligini

kengaytirib to'playdi. Lekin kichik yoshdagi hamma bolalar ham o'rganayotgan so'zlarning ma'nosini to'g'ri tushunmaydilar. Ularni tushuntirish ota-onalar bilan tarbiyachining vazifasiga kiradi.

Maktabgacha kichik yoshdagi bolalar lug'atini boyitish, nutqining ravon, silliq va ta'sirchanligini ta'minlashda bolalar adabiyoti ustida ishlash juda yaxshi natija beradi. Bunda o'qitilayotgan ertakdagi ayrim so'z va iboralar bilan ishlash, bir tomondan, ertakning mazmuninin oson hamda to'liq o'zlashtirishga yordam bersa, ikkinchi tomondan bolalar lug'atini boyitish, undagi hodisalarni anglash ko'nikmalarini tarbiyalaydi, so'z va gaplarni o'zida o'zlashtirishga imkon yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Yusupova Maktabgacha tarbiya pedagogikasi T: O'qituvchi 1993
2. Xasanboyeva O.U. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi T:ILm ziyo 2006
3. ST Xabilova, M Nazarova "MENTAL EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN" Innovative research in modern education 97-99 2023.5.17
<http://aidlix.com/index.php/ca/article/view/651>
4. S Xabilova "EDUCATION OF FUTURE PRESCHOOL TEACHERS IN A MODERN SPIRIT" International Bulletin of Medical Sciences and Clinical Research 3(4) 132-135 2023.4.26
<http://www.researchcitations.com/index.php/ibmscr/article/view/1234>
5. Xabilova, S. (2023). THE PECULIARITY OF FORMING THE PSYCHOLOGICAL-PEDAGOGICAL COMPETENCE OF EDUCATORS. Educational Research in Universal Sciences, 2(6), 202–204. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3373>
6. X Nuritdinova "[maktabgacha tayyorlov yoshdagi bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashning pedagogik va psixologik asoslari](#)" евразийский журнал академических исследований 2022/3/17 <https://in-academy.uz/index.php/ejar/article/view/1492>
7. x nuritdinova "[shaxsning kommunikativ kompetentligini shakllantirishning amaliy vazifalari](#)" zamonaviy dunyoda pedagogika va psixologiya: nazariy va amaliy izlanishlar 2022/12/15 <https://zenodo.org/record/7445514>
8. Development of creativity of students of higher educational institutions pedagogical justification M Kuvvatova, F Kholmuminova International Conference On Higher Education Teaching 1 (3), 110-11
9. to develop the creativity of students of higher education importance qm hikmatullayevna ta'lim va rivojlanish tahlili onlayn ilmiy jurnali 2 (12), 262-264

10. requirements for the development of students'creative abilities based on a competence-based APPROACH M Quvvatova, R Abdusalomova Наука и инновация 1 (9), 137-139
- 11.Choriyeva .S.Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarini ekologik jihatdan tarbiyalash asosiy masala sifatida, Tadqiqotlar jahon ilmiy –metodik jurnali. 12-son_1-to'plam_Aprel -23, 39-43 betlar
- 12.Choriyeva .S.Maktabgacha ta'lim tizimida ta'lim samaradorligini oshirishning ahamiyati. Tadqiqotlar jahon ilmiy –metodik jurnali.12-son_1-to'plam_Aprel -23. 50-54 betlar
- 13.Choriyeva.S.Talabalarni ta'limiy qadriyatlar asosida pedagogik faoliyatga tayyorlash tizimini takomillashtirishning tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlari. Kasb-hunar ta'limi Профессиональное образование Professional education Ilmiy-uslubiy, amaliy, ma'rifiy jurnal 2023-yil, 3-son.